

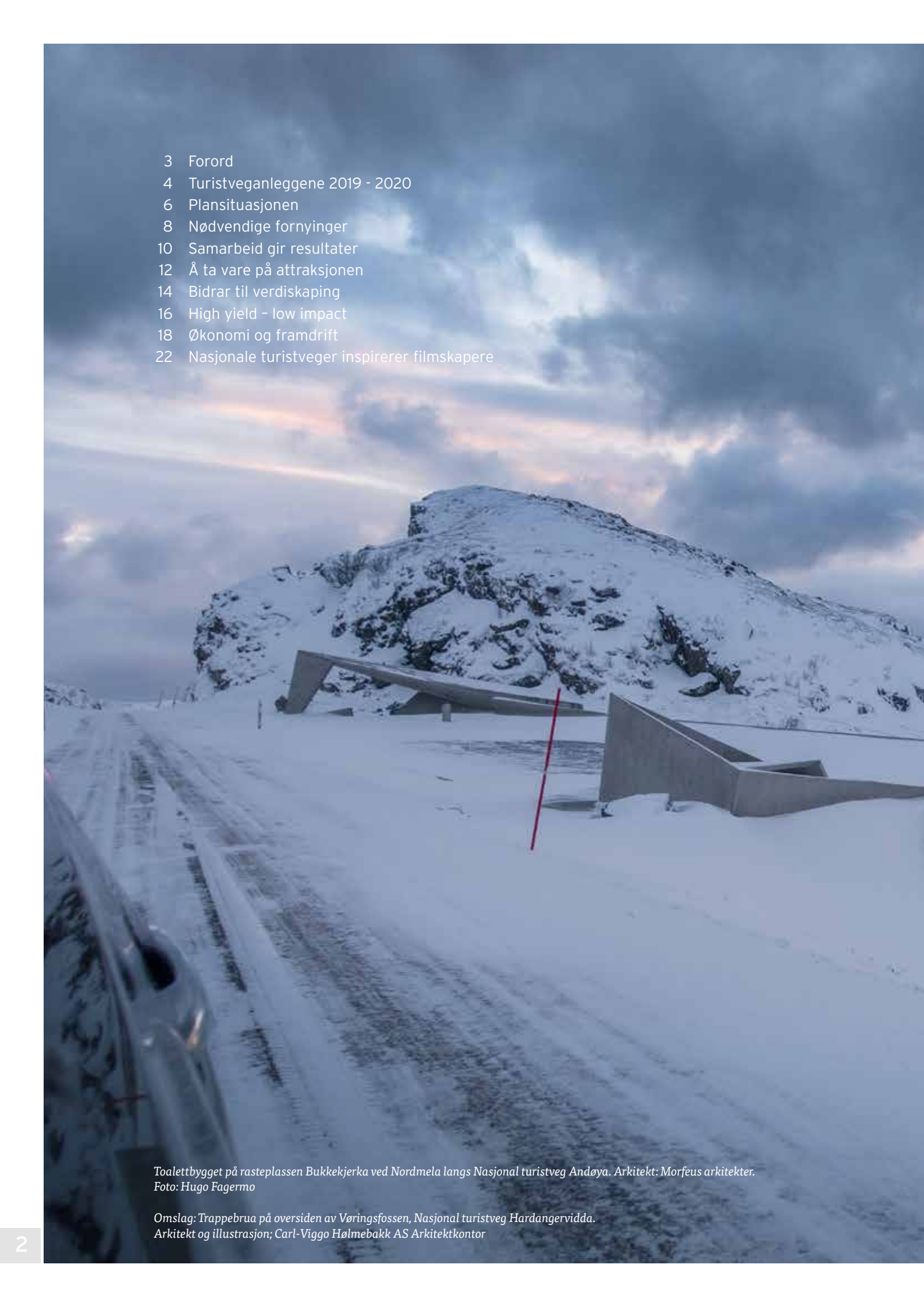
Nasjonale turistveger
Norwegian Scenic Routes

2019 | 2020
TURISTVEGARBEIDET

Nasjonale turistveger
Norwegian Scenic Routes

3	Forord
4	Turistveganleggene 2019 - 2020
6	Plansituasjonen
8	Nødvendige fornyinger
10	Samarbeid gir resultater
12	Å ta vare på attraksjonen
14	Bidrar til verdiskaping
16	High yield - low impact
18	Økonomi og framdrift
22	Nasjonale turistveger inspirerer filmskapere

Toalettbygget på rasteplassen Bukkekjerka ved Nordmela langs Nasjonal turistveg Andøya. Arkitekt: Morfeus arkitekter.
Foto: Hugo Fagermo

Omslag: Trappebrua på oversiden av Vøringsfossen, Nasjonal turistveg Hardangervidda.
Arkitekt og illustrasjon; Carl-Viggo Hølmebakk AS Arkitektkontor

FORORD

2023 skal Nasjonale turistvegar med sine atten velvalde strekningar stå fram som ein heilskapleg turistattraksjon til glede for vegfarande turistar og nytte for norsk næringsliv. Då er det 30 år sidan Storinget sin samferdselskomité ga startsignalet til eit målretta og kreativt arbeid for å skapa den norske versjonen av «scenic byways», med samfunnsnytte som det grunnleggjande motivet.

Turistvegsatsinga i regi av Statens vegvesen med Samferdselsdepartementet i ryggen bidrar til å styrka lokalt og regionalt næringsliv. Ein ny rapport i 2019 viser at dette skjer og stadfestar trenden frå ein tilsvarande analyse frå 2017. Rapportane dokumenterer at reiselivsbedrifter langs dei analyserte strekningane har hatt merkbart sterkare verdiskaping enn tilsvarande referansar regionalt og nasjonalt. Veksten kjem etter ferdigstilling av spennande prosjekt langs turistvegane.

For Innovasjon Norge og norsk reiseliv er ikkje lenger målet flest turistar, men høgast mogeleg verdiskaping, i ei næring der berekraft er avgjerande for den langsiktige konkurransevna. Ved å retta marknadsføringa mot utvalde målgrupper ut frå prinsippet «høg avkastning og låg miljøpåverknad», skal ein nå fram til dei som blir lenger og legg att meir pengar. Dette er dei turistane som i alle år har vore turistvegsatsinga si primære målgruppe.

Dyktige formgivarar, ingeniørar, byggeleiarar og entreprenørar har så langt sørga for planar og fullføring av 151 prosjekt langs dei Nasjonale turistvegane. I løpet av 2020 skal publikum få glede av nyskapande arkitektur i unik natur på tolv nye rasteplassar og utsiktspunkt langs elleve av dei atten strekningane, med Flye 1389 på Valdresflye og trappebrua ved Vøringsfossen som dei største.

Velkommen til stadig nye opplevingar langs Nasjonale turistvegar.

Jan Andresen
Seksjonsleiar
Statens vegvesen, Nasjonale turistveger

1. Flye 1389, Valdresflye. Illustrasjon Knut Hjeltnes sivilarkitekter MNAL AS. 2. Espeneset, Hardanger. Illustrasjon Code arkitektur as. 3. Moskenes, Lofoten. Illustrasjon Vardehaugen AS. 4. Trappebru Vøringsfossen, Hardagervidda. Illustrasjon Carl-Viggo Hølmebakk Arkitekt-kontor. 5. Tyrvefjøra, Hardanger. Illustrasjon Helen & Hard AS

Turistveganleggene 2019-2020

tråd med målet i Nasjonal transportplan 2018 - 2029 og oppfølgende budsjettproposisjoner fra Samferdselsdepartementet, skal Nasjonale turistveger framstå som en helhetlig attraksjon i løpet av 2023, etter bygging av 46 nye prosjekter i årene 2018 - 2023.

I 2019 ble det gjennomført tre offisielle åpninger, med første etappe av attraksjonen Gjende som den største. Av de øvrige seks prosjektene som var forutsatt bygget i 2019, skal tre åpnes våren 2020 og to høsten 2020. Det siste (Jøl bru) er usatt til etter 2023.

Arbeidet med turistvegprosjektene følger prioriteringen i budsjettproposisjonene, men med noe forsinket framdrift. Tolv prosjekter skal fullføres i 2020. Fire prosjekter startes opp og vil stå ferdig i 2021. Antallet fullførte prosjekter ved utgangen av 2020 vil da være 163.

FULLFØRT I 2019:

Gjende etappe 1, Valdresflye

Brygge og lager ved Gjende, parkering og servicehus på Reinsvangen
Arkitekt: Knut Hjeltnes

Borestranda, Jæren

Toalett og parkering
Arkitekt: Lie Øyen

Grønsvik fort, Helgelandskysten

Rast og info i tilknytning til museum
Arkitekt: Inge Dahlman

FULLFØRES I 2020:

Farstadsanden, Atlanterhavsvegen

Toalett, parkering og sti til friluftsområde
Arkitekt: Rever & Drage

Hølleli, Ryfylke

Utsikt mot Lysefjorden
Arkitekt: Lie Øyen

1 Flye 1389, Valdresflye

Kafe, rast og parkering i høgjellet
Arkitekt: Knut Hjeltnes

Mortensneset, Varanger

Parkering og uteområder ved museum
Arkitekt: Inge Dahlman

3 Moskenes, Lofoten

Toalett/venterom og rast ved ferjeleie
Arkitekt: Vardehaugen AS

4 Vøringsfossen etappe 2, Hardangervidda

Trappebru, utsiktspunkt og stiltak
Arkitekt: Carl-Viggo Hølmebakk

Refsnesstranda, Jæren

Toalett og parkering ved friluftsområde
Arkitekt: Lie Øyen

Oscarshaug, Sognefjellet

Fornyelse av rasteplass
Arkitekt: Jensen & Skodvin

Ropeid, Ryfylke

Rasteplass på nedlagt ferjeleie
Arkitekt: KAP

Mefjordvær, Senja

Toalett, parkering og rast ved molo
Arkitekt: Tyin tegnestue

Havøysund

Kunst i bygg
Kunster: Roni Horn
Arkitekt: Jensen og Skodvin

Domen, Varanger

Fuglekikkerskjul og parkering
Arkitekt: Biotope

BYGGES I 2020 - 2021:

2 Espeneset, Hardanger

Rasteplass med toalett ved Sørfjorden
Arkitekt: Code

Hestad, Gaularfjellet

Toalett, utsiktsrampe og rast ved kulturminne
Arkitekt: Nils Mannsåker

5 Tyrvfjæra, Hardanger

Toalett på rasteplass ved fjorden
Arkitekt: Helen & Hard

Sjonfjellet, Helgelandskysten

Toalett, parkering og rast med utsikt mot fjord, kyst og hav
Arkitekt: Atelier Oslo

1

2

3

1. Gjende, Nasjonal turistveg Valdresflye. Andre byggetrinn med ny kafé. Illustrasjon: Knut Hjeltnes arkitekter
2. Vøringsfossen, Hardanger. Fjerde byggetrinn med ny kafé. Illustrasjon: Carl-Viggo Hølmekbakk arkitektkontor
3. Flesefossen, Nasjonal turistveg Ryfylke. Rasteplass med toalett. Illustrasjon: Haugen/Zohar Arkitekter
4. Domen fuglekickerskjul og gapahuk, Nasjonal turistveg Varanger. Illustrasjon: Biotope

4

Plansituasjonen

Frå 1994 til 2017 blei det planlagt og bygt i alt 143 prosjekt langs Nasjonale turistveggar. Dyktige formgivarar, ingeniørar, byggeleiarar og entreprenørar saman med Statens vegvesen sitt turistvegapparat sørga då for eit spennande knippe tiltak kjenneteikna med nyskapande arkitektur i unik natur.

I Nasjonal transportplan 2018 - 2029 og oppfølgjande statsbudsjett for Samferdselsdepartementet er det føresett at 46 nye prosjekt skal komma til i åra 2018-2023, med Vøringsfossen, Gjende og Torghatten som dei største. Ved inngangen til 2020 var ti av dei opna for publikum.

For å kunna komma i mål i 2023 i tråd med bestillinga blei det i 2019 gjennomført ein planoffensiv. Målet var å få på plass ei samling ideprosjekt, forprosjekt, detaljplanar og konkurransegrunnlag for dei attståande tiltaka. Plansituasjonen og planlagt anleggsperiode går fram av tabellen nedanfor.

Strekning	Prosjekt	Innhold	Status jan 2020	Anlegg	
				18-20	21-23
Rondane	Kjøllen	Utsikt/kunst	Skisse		
Valdresflye	Flye 1389	Kafe, rast, parkering	Anlegg		
	Gjende 1 Gjende 2	Parkering, WC, brygge Kafe	Fullført Byggeplan		
Jæren	Hårr	Rast/utsikt	Forprosjekt		
	Madland hamn	Rast/toalett	Skisse		
	Ogna/Madland	Rast/kunst	Program		
	Refnesstranda Borestranda	Parkering/toalett Parkering/toalett	Kontrakt Fullført		
Ryfylke	Høllesli	Utsikt	Anlegg		
	Ostasteidn Ropeid	Rast/toalett Rast	Fullført Konk.grunnlag		
	FlESEfossen	Rast/toalett	Forprosjekt		
Hardangervidda	Vardestopp	Rast	Skisse		
	Ørteren	Rast	Skisse		
	Veahovda	Parkering/sti	Skisse		
	Vøringsfossen 1	Utsikt/rast/toalett	Fullført		
	Vøringsfossen 2	Trappebru/sti	Anlegg		
	Vøringsfossen 3	Utsikt/sti/toalett	Detaljprosjekt		
	Vøringsfossen 4 Måbø bru	Kafe Rast/fotopunkt	Skisse Forprosjekt		
Hardanger	Tyrvefjóra	Toalett på rasteplass	Konk.grunnlag		
	Espeneset	Rast/toalett	Konk.grunnlag		
	Vangdal	Rast/sti/kulturminne	Anlegg		
Aurlandsfjellet	Sluppen	Rast/sti	Skisseforslag		
	Røyrnes	Rast/toalett	Skisse		
Gaularfjellet	Hestad	Rast/toalett	Byggeplan		
	Eikelandsfossen	Rast/sti	Forprosjekt		
Sognefjellet	Oscarshaug	Rast/toalett	Anlegg		
Atlantehavsvegen	Farstadsanden	Toalett/parkering/sti	Anlegg		
Helgelandskysten	Sundshopen	Rast/toalett	Forprosjekt		
	Trælvikosen	Rast	Skisse		
	Torghatten	Parkering/toalett/sti	Skisseforslag		
	Knøskholmen	Rast	Skisse		
	Sjonfjellet	Rast/toalett	Konk.grunnlag		
	Grønsvik fort	Rast	Fullført		
	Ureddplassen	Rast/toalett	Fullført		
Lofoten	Haukeland	Kafe/parkering	Program		
	Skreda	Rast/toalett	Fullført		
	Brunstranda	Toalett	Program		
	Moskenes	Toalett/venterom	Anlegg		
Andøya	Bukkekerka	Rast/toalett/sti	Fullført		
Senja	Mefjordvær	Rast/toalett	Anlegg		
	Senja	Rast/kunst	Ikkje starta		
Havøysund	Roni Horn	Kunst/sti	Anlegg		
Varanger	Mortensneset	Parkering/landskap	Anlegg		
	Kiberg	Rast/skjul	Fullført		
	Domen	Rast/skjul	Konk.grunnlag		
	Hamingberg molo	Rast/skjul	Forprosjekt		
	Hamningberg	Toalett	Skisse		

Toalettanlegget ved Stegastein, Nasjonal turistveg Aurlandsfjellet har fått økt kapasitet og bedre vannforsyning.
Foto: Therese Ruud

Toalettet på Oscarshaug, Nasjonal turistveg Sognefjellet har blitt renoverert. I løpet av 2020 vil ei stålhetta beskytte mot vær og vind.
Illustrasjon: Jensen & Skodvin arkitektkontor as

Nødvendige fornyinger

De eldste turistvegprosjektene er nærmere 25 år gamle og ble etablert for en helt annen trafikk situasjon enn i dag. Naturgitte forhold kan gi andre påkjenninger enn forutsatt og på noen steder kan bruken ha endret seg

Utsiktspunktet Stegastein langs Nasjonal turistveg Aurlandsfjellet er et eksempel på det siste. Stedet er blitt en reiselivssuksess med besøkstall som ikke var beregnet ved ferdigstillingen i 2006. Sommeren 2019 ble toalett kapasiteten økt ved at en tom kioskdell ble bygget om til toalett og urinal. Ny vannforsyning og flere toaletter sørger for sikker drift og reduserte toalett køer. Det er også sikret areal som fram i tid muliggjør utvidelse av parkeringskapasiteten.

Turistinformasjon og servering på Strømbu drives av Rondane rast & info i et lokale som ikke var egnet for driften. I løpet av 2019 ble det gjennomført en enkel utvidelse som inneholder et mer fleksibelt kjøkken og bedre forhold for dem som arbeider i kafeen. For å sikre anlegget mot naturskade blir det gjennomført nødvendig erosjonssikring der Myldingeelva møter Atnaelva.

Langs Nasjonal turistveg Sognefjellet er det gjort et omfattende arbeid for å renovere murene på de mange rasteplassene som ble bygget i høgfjellet i årene 1994 - 1997. Det største prosjektet er fornyingen av rasteplassen på Oscarshaug. Her vil den nye stålkonstruksjonen som skal beskytte det opprinnelige bygget mot vær og vind, gi stedet en særegen arkitektonisk identitet. I tillegg fornyes toalettene og rastetilbudet. Arbeidene skal være gjennomført i løpet av 2020.

På Hardangervidda tas det hensyn til villrein og naturens sårbarhet når riksveg 7 skal videreutvikles som Nasjonal turistveg. En av de tre små rasteplassene fra Reiselivsprosjektet ble fjernet i 2019, mens de to øvrige ble forenklet og avgrenset for å hindre unødig terrengslitasje. Framtidige rasteplasser på denne strekningen vil av samme grunn bli plassert i flankene, dvs. mot Haugastøl og Eidfjord.

Nytt kjøkken og lager for kiosken på Strømbu.
Foto: Lage Bakken

Interiør fra nytt toalett, Stegastein.
Foto: Therese Ruud

1

1. Servicehus ved Torghatten,
 Nasjonal turistveg
 Helgelandskysten.
 Arkitekt/illustrasjon:
 Atelier Oslo

2. Planer for oppgradering
 av stien til Torghatten,
 Illustrasjon: Østengen og
 Bergo Landskapsarkitekter

3. Rasteplass, Sundshopen,
 Nasjonal turistveg
 Helgelandskysten.
 Illustrasjon: Rever &
 Drage Arkitekter

2

3

Samarbeid gir resultater

Fullføringen av de 46 prosjektene i løpet av årene 2018 - 2023 forutsetter at den økonomiske rammen i Nasjonal transportplan 2018 - 2029 på 1050 mill.kr (2020-kroner) suppleres med nærmere 160 mill.kr. fra fylkeskommuner og kommunale aktører. Dette samarbeidet dreier seg om totalt 21 prosjekter, med Vøringsfossen, Gjende, Torghatten og Flye 1389 som de største. Tiltakene forankres i samarbeidsavtaler som fordeler ansvaret for planlegging, finansiering, gjennomføring, drift, vedlikehold og forvaltning avhengig av prosjektets karakter. Finansieringen går fram av følgende tabell.

	2018	2019	2020	2018-20	2021-23	Totalt
Nasjonale turistveger	188	174	160	522	528	1050
Andre	24	45	21	90	70	160

I løpet av årene 2018 - 2020 fullføres 11 av de 21 samarbeidsprosjektene. Dette er Flye 1389 (Valdresflye), Borestranda og Refsnesstranda (Jæren), Høllesli og Ostasteidn (Ryfylke), Vangdal (Hardanger), Farstadsanden (Atlanterhavsvegen), Moskenes (Lofoten), Mefjordvær (Senja), Roni Horns installasjon (Havøysund) og Mortensneset (Varanger). I tillegg kommer den første av de to etappene i Gjendeprojektet (Valdresflye) og to av de fire byggetrinnene ved Vøringsfossen (Hardangervidda).

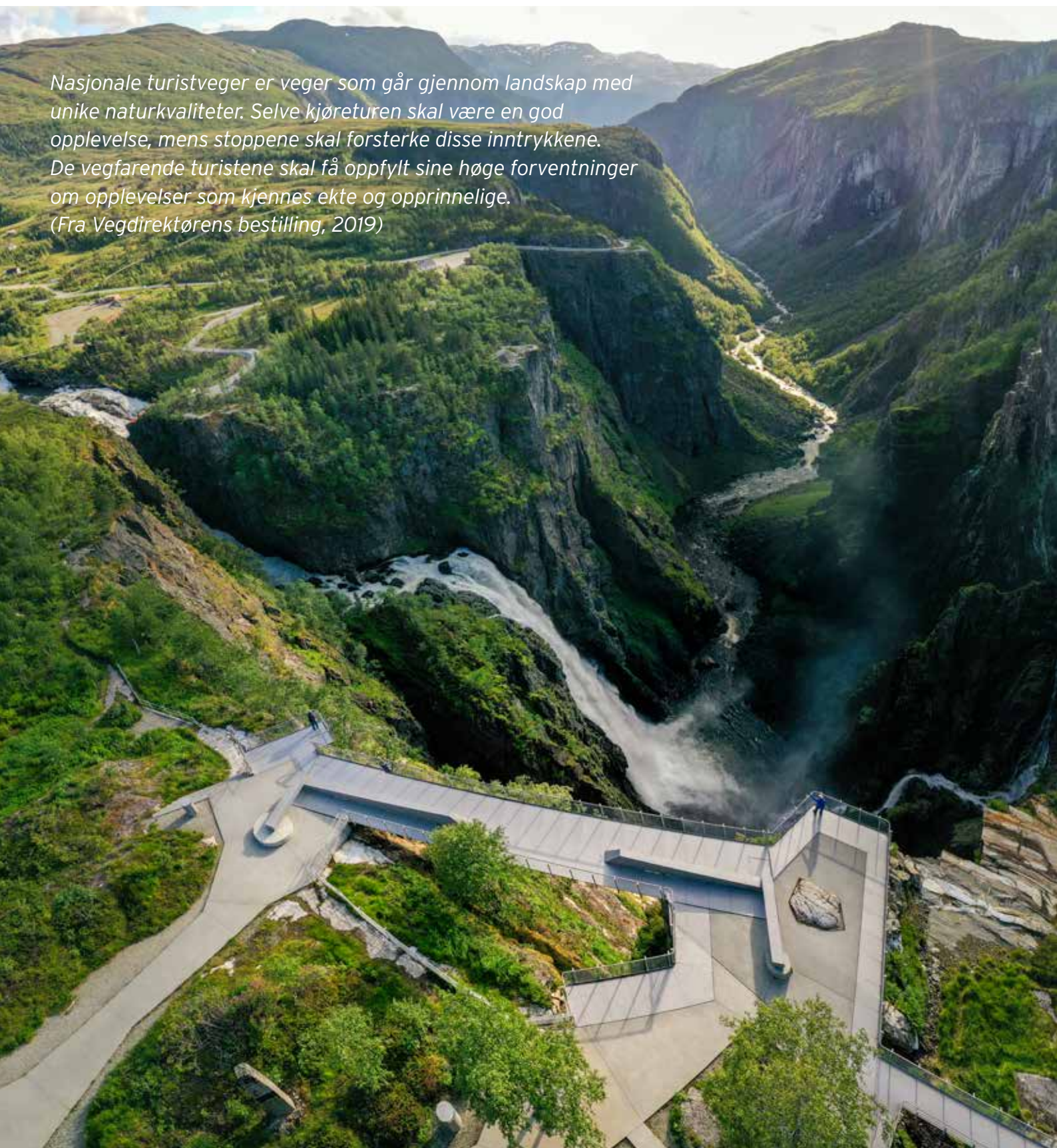
For to av de åtte prosjektene som skal fullføres i 2021 - 2023 kom samarbeidsavtalene på plass ved årsskiftet 2019/2020. Begge gjelder tiltak langs søndre del av Nasjonal turistveg Helgelandskysten.

Sundshopen er et rekreasjonsområde og en badestrand i Sømna kommune som samtidig er velegnet som rasteplass. Her har Rever og Drage arkitekter utarbeidet et forprosjekt med parkering, toalett, en sti gjennom skogen ned til stranden, muligheter for rast og en vorr ut i vannet. Kommunen skal sørge for veg, parkering, vann, avløp og strøm samt ta seg av framtidig drift.

Torghatten er den niende av de særskilte attraksjonene som trenger et solid løft. Her utvikler arkitektkontoret Atelier Oslo planene for ny parkeringsplass og sørvisbygg, mens Østengen og Bergo Landskapsarkitekter utarbeider planene for opprusting og sikring av stien fram til hullet og gjennom fjellet. Reguleringsplanarbeidet startet våren 2019 med mål om vedtatt plan innen 2020. Totalkostnadene for planlegging og gjennomføring av prosjektet Torghatten er på skissestadiet beregnet til 51 mill.kr. 1/3 av dette dekkes lokalt/regionalt med 7 mill.kr. fra Brønnøy kommune og 10 mill.kr. fra Nordland fylkeskommune.

Restbehovet for å få fullført det planlagte programmet fram til 2023 er totalt 528 mill.kr. fra staten og 70 mill.kr. fra andre aktører. Til dags dato er det inngått avtaler for ca. 30 mill. kr. fra andre. Nødvendige bidrag for å få fullført de siste etappene på de nasjonale ikonene Vøringsfossen og Gjende er den største utfordringen.

Nasjonale turistveger er veger som går gjennom landskap med unike naturkvaliteter. Selve kjøreturen skal være en god opplevelse, mens stoppene skal forsterke disse inntrykkene. De vegfarende turistene skal få oppfylt sine høge forventninger om opplevelser som kjennes ekte og opprinnelige. (Fra Vegdirektørens bestilling, 2019)

Utsiktsplattformer og trygge stier 200 meter over dalbunnen ved Vøringsfossen, Nasjonal turistveg Hardangervidda. Arkitekt: Carl-Viggo Hølmebakk. Foto: Kjetil Rolseth

Å ta vare på attraksjonen

Statens vegvesen er i førersetet for den statlige satsingen på Nasjonale turistveger. Vegdirektøren er attraksjonens eier og ga i 2004 sitt direktiv for hvordan Nasjonale turistveger skulle utvikles, driftes, vedlikeholdes og forvaltes. Denne bestillingen ble fornyet 2019. Her blir det slått fast at Nasjonale turistveger er veger som går gjennom landskap med unike naturkvaliteter. Selve kjøreturen skal være en god opplevelse, mens stoppene skal forsterke disse inntrykkene. De vegfarende turistene skal få oppfylt sine høye forventninger om opplevelser som kjennes ekte og opprinnelige. Disse kvalitetene var avgjørende da de atten strekningene ble valgt ut som turistvegkandidater av over 50 foreslåtte veger tidlig på 2000-tallet.

Å ta vare på naturopplevelsen og turistveggenes turistvegstatus er krevende, ikke minst der det dukker opp planer om store industripregede inngrep. Dersom det blir gjennomført tiltak langs en Nasjonal turistveg med så store landskapskonsekvenser at de grunnleggende opplevelsesverdiene går tapt, kan Vegdirektøren vedta at en strekning mister sin status som Nasjonal turistveg. I 2019 oppstod det slike situasjoner som følge av initiativ om et vindkraftanlegg langs Nasjonal turistveg Gaularfjellet og rakettoppskytingssenter på Andøya. Begge tiltakene kan føre til så store visuelle endringer av landskapet at turistvegstatusen kan falle bort, noe Statens vegvesen har varslet i kraft av sin rolle som forvalter av merkevaren Nasjonale turistveger.

Nasjonale turistvegers verdi som turistattraksjon forutsetter kvalitet og omtanke i driften og vedlikeholdet av rasteplassene, utsiktspunktene og selve vegen. Statens vegvesen med sitt turistvegapparat og øremerkede midler skal sørge for nødvendig vedlikehold av de spesielle turistveginstallasjonene som bygninger, utsiktsramper, bord, benker og tavler. De mange vegeierne, fylkeskommunene og Statens vegvesen, med sine driftskontrakter med utøvende entreprenører skal sørge for drift og øvrig vedlikehold i tråd med strekningsvise avtaler som ble inngått i 2014/2015. Kvalitetskravene beskrives i driftsinstruks for den enkelte rasteplass.

Ansvarsmatrise - drift og vedlikehold av Nasjonale turistvegar

Type stoppunkt	Grunneigar	Forvalnings- og disposisjonsrett	Vedlikehold / reparasjon/ oppgradering / fornying	Drift	Avtaler med leigetakarar
Nasjonale attraksjonar (10 stader)	NT	NT	NT: Turistvegbygg og -installasjonar Vegeigar: Dekke, grønt og kantar	Vegeigar (det som ikkje inngår i kontrakt med leigetakar eller dekkav andre avtalar)	NT
Turistvegpunkt	Vegeigar	NT	NT: Turistvegbygg og -installasjonar Vegeigar: Dekke, grønt og kantar	Vegeigar	NT
Småstopp og parkering m NT-utstyr (info / søppel / møblar)	Vegeigar	NT	NT: Turistvegutstyr Vegeigar: Vanleg vedlikehold	Vegeigar	-
Øvrige småstopp og parkering	Vegeigar	Vegeigar	Vegeigar	Vegeigar	-
Næringspunkt	Privat	Privat	Privat	Privat	-
Vegkropp med vegfundament og øvrige vegelement	Vegeigar	Vegeigar	Vegeigar	Vegeigar	-
Skilt og skiltfornyng	-	Vegeigar	Vegeigar *	Vegeigar	-
Oppretthalda utsiktssoner	-	-	Vegeigar	Vegeigar	-
NT-info	-	NT	NT	-	-

* NT har laga planar for fornyng av vegskiltinga på alle dei atten turistvegane og har ansvaret for førstegongs oppsetting av turistvegskiltinga og oppdateringar som følgja av endringar av strekningslengdene. Dei heilskaplege planane er overlevert til vegeigarane som grunnlag for oppdatering og fornyng av skiltinga elles.

Arkitektur langs fire Nasjonale turistveger har bidratt til økt turisttrafikk og omsetning for det lokale næringslivet

Bidrar til verdiskaping

Nasjonale turistveger skal fremme verdiskaping og medvirke til levedyktige distrikter med en turistattraksjon som inspirerer individuelle og betalingsvillige turister til å benytte Norge som sitt feriemål. En ny rapport fra 2019 bekrefter trenden med økt verdiskaping langs de nasjonale turistvegene.

For å få kartlagt økonomiske effekter av turistvegsatsingen har analyseselskapet Menon Economics AS studert regnskapstallene til bedrifter langs de nasjonale turistvegene Senja og Gaularfjellet i 2019 og Rondane og Varanger i 2017. Resultatene er presentert i de to rapportene «Effektmåling av Nasjonale turistveger». Disse dokumenterer at reiselivsbedrifter langs de analyserte strekningene har hatt en merkbart sterkere verdiskaping enn sammenlignbare referanser regionalt og nasjonalt. Veksten kommer etter ferdigstilling av spennende prosjekter langs turistvegstrekingene.

For Senja konkluderer rapporten med at reiselivsbedriftene langs strekingen har mer enn fire-doblet sin verdiskaping fra 2010 til 2017. Dette er langt høyere enn sammenlignbare bedrifter i distriktene i Troms, Nord-Norge og nasjonalt. Ifølge Menon er funnet en klar indikator på at den nasjonale turistvegen har hatt en positiv innvirkning på de 32 analyserte bedriftene.

Nasjonal turistveg Gaularfjellet har bidratt til å øke verdiskapingen til reiselivsbedriftene med 60 prosent fra 2010 til 2017. Veksten har vært sterkere enn for tilsvarende reiseliv på Vestlandet og i Norge, men lik Sogn og Fjordane ellers. Gitt den generelle veksten i opplevelsesturisme og mer etablerte severdigheter ellers i fylket, er dette ifølge Menon en klar indikasjon på at turistvegen har hatt positiv effekt på det reiselivsrelaterte næringslivet. 23 bedrifter langs Nasjonal turistveg Gaularfjellet ble analysert.

I 2017 dokumenterte Menon Economics at reiselivsbedrifter langs de to turistvegene Rondane og Varanger hadde en merkbart sterkere verdiskaping enn sammenlignbare referanser regionalt og nasjonalt. I Rondane hadde en samlet reiselivsnæring i løpet av en ti-årsperiode frem til 2015 mer en doblet sin verdiskaping, ifølge Menons analyse. For reiselivsbedriftene langs Nasjonal turistveg Varanger i perioden 2010 til 2015 ble det påvist en verdiskapingsvekst på 15 prosent i året, noe som karakteriseres som «svært sterk» utvikling. I Rondane ble 39 bedrifter analysert og i Varanger 44 bedrifter.

1. Utsikten, Nasjonal turistveg Gaularfjellet. Code arkitektur as. Foto: Ken Schluchtmann

2. Bergsbotn, Nasjonal turistveg Senja. Code arkitektur as. Foto: Espen Bergersen

3. Sohlbergsplassen, Nasjonal turistveg Rondane. Arkitekt: Carl-Viggo Hølmebakk. Foto: Roger Ellingsen

4. Steilneset, Nasjonal turistveg Varanger. Arkitekt: Atelier Peter Zumthor & Partner. Foto: Jarle Wæhler

Geiranger har daglig besøk av cruiseskip i sommersesongen. Som figuren på neste side viser, er cruiseturistene blant de minst fordelaktige turistene. Foto: Jarle Wæhler

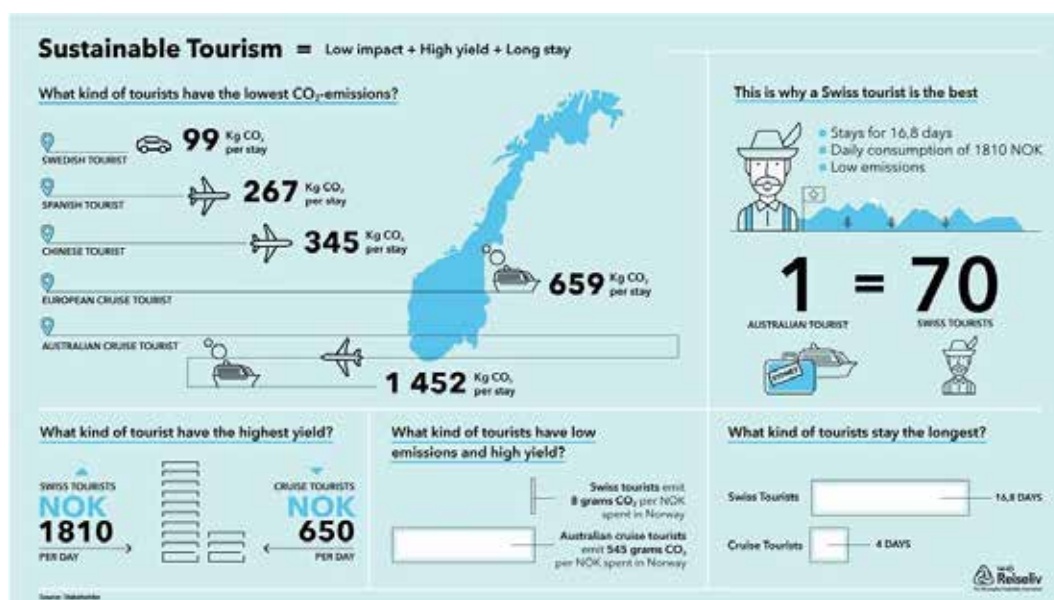
«High yield - low impact»

følge prognoser fra UNWTO (United Nations World Tourism Organisation) er det forventet kraftig vekst i den internasjonale turismen de kommende årene. Hvordan koronakrisen vil påvirke denne utviklingen, gjenstår å se.

Mens mantraet hittil har vært størst mulig volum, ønsker Innovasjon Norge og den norske reiselivsnæringen nå å treffe turistene med størst betalingsvilje. Målet er ikke lenger flest mulig turister, men å oppnå høyest mulig verdiskaping med bærekraft som avgjørende for den langsiktige konkurransevnen. Ved å rette markedsføringen inn mot utvalgte målgrupper ut fra prinsippet «høy avkastning og lav miljøpåvirkning» vil man nå fram til de som blir lenger og legger igjen mer penger. Nasjonale turistveger er som skapt for en slik strategi.

Satsingen på Nasjonale turistveger handler om å tilrettelegge for den individuelle og kvalitetsbevisste rundreiseturisten på søk etter gode naturopplevelser. Nyskapende arkitektur som framhever naturopplevelser har gjort Nasjonale turistveger til egne «reasons to go». Den viktigste målgruppen er norske turister sammen med gjester fra våre nærmeste naboland og øvrige europeiske nasjoner, da det i et bærekraftperspektiv er gunstig å få besøkende til å feriere i eget land eller komme kortreist uten de lange flyreisene.

NHO Reiseliv la høsten 2019 frem et klimaregnskap for den norske reiselivsbransjen, utført av analysebyrået Stakeholder. Regnskapet viser at svenske bilturister er de som slipper ut minst CO₂ i løpet av feriene sine i Norge. Det er imidlertid sveitserne og øvrige tysktalende turister som har lavest CO₂-utslipp pr. krone brukt i Norge, siden de blir her lenge og har høyt forbruk under oppholdet sitt. Cruiseturister legger igjen minst penger på land og slipper ut mest CO₂, og kommer dermed ut som den minst fordelaktige turistgruppen.

Lave utslipp, høy verdiskaping og langt opphold er lik bærekraftig turisme

Økonomi og framdrift

Utviklinga av attraksjonen Nasjonale turistvegar starta opp i 1994 etter eit initiativ frå Stortinget om å sjå nærare på kombinasjonen veg og reiseliv. På bakgrunn av erfaringane frå eit prøveprosjekt ga Stortinget i 1998 Statens vegvesen klarsignal til å vidareføra arbeidet. Satsinga er sidan følgt opp av Regjeringa og Stortinget gjennom mange generasjonar Nasjonale transportplanar og dei årlege statsbudsjetta for Samferdselsdepartementet.

I 2012 blei dei 18 strekningane med ei lengde på 1991 km skilta som Nasjonale turistvegar sjølv om ein var knapt halvveges i satsinga. Etter den tid er lengda auka til 2151 km som følgje av justering av Nasjonal turistveg Ryfylke og turistvegstatus på elleve avstikkarar.

I satsinga inngår ei gjennomgripande opprusting og kvalitetsheving av i alt ti særskilte attraksjonar. Dei fleste av desse har gjennom mange år vore nytta som fyrstårn i marknadsføringa av det norske reiselivsproduktet til tross for stor slitasje, mangelfull tilrettelegging og dårleg tryggleik.

Turistvegsatsinga er eit kontinuerleg utviklingsarbeid der det blir lagt stor vekt på justera det totale konseptet for å kunna tilby ein så interessant attraksjon som mogeleg innanfor den økonomiske ramma i Nasjonal transportplan 2018 - 2029. Dette har betydning for kva slags og kor mange tiltak som vil vera gjennomført i 2023 og 2029.

I løpet av seksårsperioden 2018 - 2023 skal det gjennomførast ei portefølje av 46 nye tiltak, alt frå reiselivsikona Vøringsfossen, Gjende og Torghatten til fuglekikkarskjul og små fotostopp. Ti av desse blei gjennomført i 2018-2019. I tillegg blei etappar tekne i bruk både for Vøringsfossen og Gjende. I vidareutviklinga av attraksjonen 2024 - 2029 inngår ytterlegare 33 tiltak, medrekna den siste av dei særskilte attraksjonane.

10 SÆRSKILTE ATTRAKSJONAR	NASJONAL TURISTVEG	FYLKE	FULLFØRT ÅR
Gudbrandsjuvet	Geiranger-Trollstigen	Møre og Romsdal	2010
Steilneset	Varanger	Troms og Finnmark	2011
Trollstigen	Geiranger-Trollstigen	Møre og Romsdal	2012
Steinsdalsfossen	Hardanger	Vestland	2014
Eldhusøya	Atlantehavsvegen	Møre og Romsdal	2014
Allmannajuvet	Ryfylke	Rogaland	2016
Vøringsfossen	Hardangervidda	Vestland	2023
Gjende	Valdresflye	Innlandet	2023
Torghatten	Helgelandskysten	Nordland	2023
Låtefossen	Hardanger	Vestland	2026

RESSUR SINNSATS FOR GOD TURISTVEGKVALITET I 2023 OG FULLFØRT PROGRAM INNAN 2029 (MILL.2020 KR)

	1994-2017	2018-2023	2024-2029	1994-2029 SUM
Nasjonale turistvegar	2570	1050	600	4220
Andre	310	160	80	550
Sum	2880	1210	680	4770

PLANLAGT FRAMDRIFT 1994 - 2023 - 2029

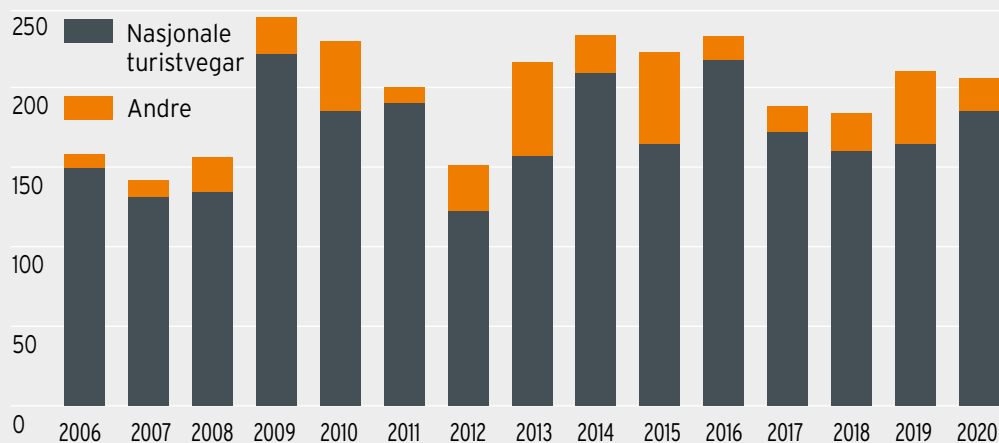
Strekning	Lengde (km)	NT-midler 1994-2029 (mill. 2020 kr)	Investert til og med 2017 (mørkegrå) og 2023 (orange) i prosent av 1994-2029	
			0 %	100 %
Rondane	75	120	50	75
Valdresflye	49	325	15	100
Jæren	41	80	20	75
Ryfylke	267	425	50	100
Hardangervidda	165	535	30	95
Hardanger	67	345	50	80
Aurlandsfjellet	47	95	5	20
Gaularfjellet	108	175	50	70
Sognefjellet	114	110	50	90
Gamle Strynefjellsvegen	27	85	50	95
Atlantehavsvegen	36	200	50	100
Geiranger - Trollstigen	104	625	50	90
Helgelandskysten	434	350	55	90
Lofoten	230	210	55	95
Andøya	58	65	50	100
Senja	102	110	50	70
Havøysund	67	90	55	85
Varanger	160	275	50	85
2151	4220			

UTVIKLING AV INNHALDET PÅ TURISTVEGSTREKNINGANE

Type tiltak	Fullførte prosjekt ved utgangen av			
	2013	2017	2023	2029
Store attraksjonar	3	6	9	10
Rasteplassar/utsiktspunkt	80	89	120	144
Kunstverk i regi av NT	2	5	9	14
Tiltak ved bedrifter, opplevingar, tettstader og ferjeleie	36	43	51	54
Sum	121	143	189	222

Fornyngar og vidareutvikling av gjennomførte tiltak kjem i tillegg og vil krevja stadig meir ressursar. Tap av turistvegkvalitet som følgje av andre utbyggingstiltak, omsynet til villreinforvaltninga som på Hardangervidda og andre forhold vil kunna føra til at etablerte tiltaks punkt må sanerast og at planlagde tiltak kan gå ut. Statistikken vil derfor kunna bli justert frå år til år.

TURISTVEGOMSETNINGA 2006 - 2013 OG 2014 - 2020 (2020-KRONER)

Midlar frå andre til og med 2013 er i stor grad knytt til dei store attraksjonane Gudbrandsjuvet, Trollstigen, Steinsdalsfossen, Eldhusøya og Allmannajuvet. I dei sju åra 2014 - 2020 utgjer innsatsen frå andre 204 mill.kr. (2020-kroner). Dei største tilskotta er bidraga til attraksjonane Vøringsfossen og Gjende og til gjennomføring av Ostasteidn (Ryfylke), Skjervsfossen (Hardanger) og Flye 1389 (Valdresflye). Omsetninga blei lågare i 2019 enn føresett som følgje av utsett grunnverv og forsinka oppstart av nye tiltak.

TURISTVEGSATSINGA 1994 - 2017 - 2023 - 2029. FYLKESFORDELING (2020 KRONER)

Fylke	Lengde km	1994-2017 mill.kr	2018-2023 mill.kr	2024-2029 mill.kr.	1994-2029 mill.kr.
Innlandet	196	165	270	105	540
Rogaland	280	375	90	35	500
Viken	18	0	5	5	10
Vestland	469	595	445	195	1235
Møre og Romsdal	137	725	10	110	845
Nordland	722	385	165	65	615
Troms og Finnmark	329	325	65	85	475
Sum	2151	2570	1050	600	4220

Den relativt store satsinga i Møre og Romsdal heng saman med at dette fylket har 3 av dei 10 særskilte attraksjonane, deriblant Trollstigen. Vestland har også 3 særskilte attraksjonar med Vøringsfossen som den største. Dei siste fordeler seg på Innlandet, Rogaland, Nordland og Troms og Finnmark. Nordland er det fylket som har flest km turistveg.

NASJONALE TURISTVEGAR - STREKNINGAR OG LENGDER

Namn	Nasjonal turistveg	Lengde (km)
Rondane	Venabygdsfjellet - Enden - Folldal, Sollia kirke - Enden	75
Valdresflye	Garli - Hindsæter med avstikkar til Gjende	49
Jæren	Ogna - Bore	41
Ryfylke	Oanes - Lovraeidet - Hårå med avstikkar til Sand	
	Lovraeidet - Sauda - Hordalia med veg til Ropeid	267
Hardanger	Granvin - Steinsdalsfossen og gamlevegen gjennom Skjervet	
	Norheimsund - Tørrvikbygd, Jondal - Utne, Kinsarvik - Låtefoss	165
Hardangervidda	Eidfjord - Haugastøl	67
Aurlandsfjellet	Aurlandsvangen - Lærdalsøyri	47
Sognefjellet	Lom - Gaupne	108
Gaularfjellet	Balestrand - Eldalsosen - Moskog, Eldalsosen - Sande	114
Gamle Strynefjellsvegen	Grotli - Videsæter	27
Atlantehavsvegen	Kårvåg - Bud	36
Geiranger - Trollstigen	Langevatn - Sogge bru	104
Helgelandskysten sør	Holm - Godøystraumen med avstikkar til Torghatten	434
Lofoten	Å - Raftsundet med avstikkarar til Nusfjord, Vikten, Utakleiv, Unstad, Eggum og Henningsver	230
Andøya	Bjørnskinn - Andenes	58
Senja	Gryllefjord - Botnhamn med avstikkar til Mefjordver og Husøya	102
Havøysund	Kokelv - Havøysund	67
Varanger	Varangerbotn - Hamningberg	160
Sum		2151

Av den totale lengda på 2151 km er 613 km riksveg og 1538 km fylkesveg.

DISPONERING AV TURISTVEGLØYVINGA (MILL. KR.)

	2019	2020
Løyving	170,0	160,0
Overført frå forrige år	15,0	26,7
Mindreforbruk	- 26,7	0,0
Til disposisjon	158,3	186,7
Sum fellesutgifter	20,0	21,6
Turistvegseksjonen	16,4	17,1
Rådgiving, kvalitetssikring, profilering	3,6	4,5
Sum tiltak på strekningane	138,3	165,1
Planlegging og anlegg nye prosjekt	113,6	148,9
Turistveginformasjon og utstyr	3,6	4,0
Vedlikehold og fornying av eks. stopp	20,9	10,7
Planbistand til andre aktørar	0,2	1,5

Fellesutgiftene utgjør 12-13 % av løyvinga. Fornyning av eksisterande stopp er ein post som er nødvendig for å halda oppe kvaliteten på turistattraksjonen Nasjonale turistvegar etter kvart som tida går og stadig fleire anlegg står ferdig og treng oppfølging.

Nasjonale turistveger inspirerer filmskapere

Sigmund Elias Holm leder firmaet Vestnorsk filmkommisjon, som arbeider med å trekke internasjonale filminnspillinger til Norge. Han bruker Nasjonale turistveger flittig i sitt profileringsarbeid overfor utenlandet:

- Når arkitekturen langs veiene blir spennende nok, betyr det veldig mye for filmselskapene. I en del tilfeller har arkitektoniske kvaliteter ved Nasjonale turistveger vært helt avgjørende for valget av Norge.

Et eksempel på dette er den dansk-norske spillefilmen «Selvmordsturisten» som til dels er spilt inn på Trollstigen og i Valldalen i Møre og Romsdal.

- Uten den særegne arkitekturen på Trollstigplatået ville neppe Norge blitt valgt som location, konstaterer Sigmund Elias Holm.

For et lokalsamfunn er det av stor verdi hvis et filmteam på 30-200 personer jobber der et par uker:

- En filminnspilling kan gi lokale inntekter på alt fra hundre tusen til flere hundre millioner kroner. Det blir inntekter fra overnatting, bilutleie, utstyrsleie, helikoptertjenester, catering, location-leie, leverandører av rekvisitter med mere. En film som Snømannen hadde opp til 700 underleverandører.

Filmproduksjoner skjer også ofte utenom hovedsesongen til reiselivet. Målet er at filmene skal legge igjen stadig mer lokalt, i takt med økt tillit til Norge som innspillingsland. Holm minner om produksjoner som Mission Impossible og James Bond. Scener til den nye James Bond-filmen 2020 er gjort langs Atlanterhavsvegen. Fem indiske storfiler produsert i løpet av 2015 - 2016 har gjort opptak langs turistvegene Aurlandsfjellet, Hardangervidda, Atlanterhavsvegen og Geiranger-Trollstigen. The Postcard Killings (Storbritannia) med location Hardangervidda har premiere i 2020.

Flere filmselskap som får øynene opp for Norge som filmland, kan samtidig bidra til økt turisme, forteller Sigmund Elias Holm:

- Ringenes herre er et eksempel på hvordan film har fungert som turistmagnet, med en økning på over 800 prosent av turistene til New Zealand, i kjølvannet av filminnspillingerne. Eller TV-serien Game of Thrones som gjennom åtte sesonger la igjen tre mrd. kroner i Nord-Irland, forteller Holm.

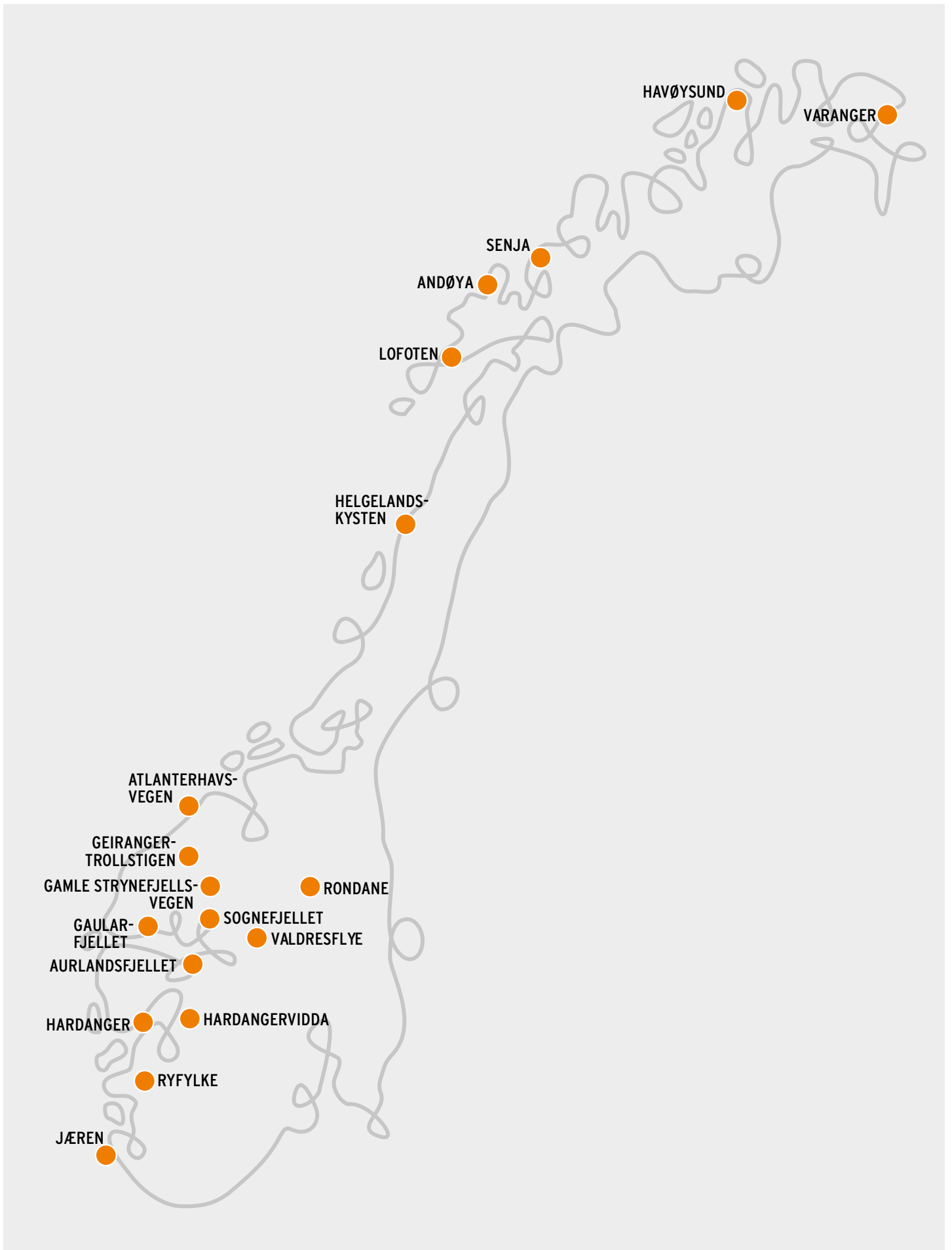
Deler av Universal Pictures sin film Ex Machina ble spilt inn ved Juvet landskapshotell langs Nasjonal turistveg Geiranger-Trollstigen. Filmen ble sett av mange millioner verden over. Ifølge hoteleier Knut Slinning bidro effekten av Ex Machina til hotellets satsing på helhårsturisme. Ex Machina har blitt en kultfilm i sin sjanger og bidrar ifølge hotellsjefen til at det er booket rom hver dag, med gjester som gjerne kommer i skuldresesongen - fortsatt fem år etter filmpremieren.

Sigmund Elias Holm, leder Vestnorsk filmkommisjon

Innspilling av den norske spillefilmen Børning fra utsiktspunktet på Trollstigen, Nasjonal turistveg Geiranger-Trollstigen. Foto: Shahbaz Aynoddin

HAVØYSUND

VARANGER

SENJA

ANDØYA

LOFOTEN

HELGELANDS-
KYSTEN

ATLANTERHAVS-
VEGEN

GEIRANGER-
TROLLSTIGEN

GAMLE STRYNEFJELLS-
VEGEN

GAULAR-
FJELLET

AURLANDSFJELLET

HARDANGER

RYFYLKE

JÆREN

RONDANE

SOGNEFJELLET

VALDRESFLYE

HARDANGERVIDDA

Nasjonale turistveger
Norwegian Scenic Routes

20-0283 visuell.kommunikasjon@vegvesen.no · Oppdrag: 1500

Statens vegvesen